

VOORWOORD

Na vele jaren lesgeven in het volwassenenonderwijs NT2 (Educatie en taalcursussen) en in het voortgezet onderwijs (Nederlands) kwam ik in 2010 terecht in het internationale onderwijs, waar ik zowel Nederlands als NT2 ging geven. Al gauw werd me duidelijk dat het internationale onderwijs heel anders georganiseerd is dan het Nederlandse onderwijs. Zo is er bijvoorbeeld in het internationale onderwijs veel meer aandacht voor het ontwikkelen van onderzoeksvaardigheden van leerlingen dan in het Nederlandse onderwijs. Van alle docenten, ongeacht het vak dat ze geven, wordt verwacht dat zij in hun lessen onderzoeksvaardigheden verbinden met sociaal-maatschappelijke thema's, zoals cultuur en identiteit, persoonlijke ervaringen, sociale organisatie, technologische innovatie en duurzaamheid.

Aanvankelijk zat ik een beetje in mijn maag met deze opdracht. Ik wist niet zo goed hoe ik de thema's een plaats zou kunnen geven in mijn NT2-curriculum zonder dat dit ten koste zou gaan van het 'echte' taalonderwijs. Mijn lessen NT2 zijn gericht op het vergroten van de taalvaardigheid van tweedetaalleerders, en nu werd van mij verwacht om in diezelfde lessen ook aandacht te besteden aan allerlei maatschappelijke vraagstukken.

Gaandeweg kreeg ik echter steeds meer ideeën over hoe ik onderzoek naar de wereld om ons heen op zo'n manier kon integreren in en verbinden met het onderwijs in taalvaardigheden, dat het taalonderwijs er beter van werd. Ik begon te experimenteren met duale projecten waarin onderzoek naar thema's was gekoppeld aan training van taalvaardigheden. Tot mijn verbazing bleek deze projectmatige aanpak erg goed te werken. Daarnaast werd het curriculum door het afwisselen van de methodische aanpak met een projectmatige aanpak veel dynamischer.

Gaandeweg ontdekte ik nog meer voordelen aan projectmatig werken. In de inleiding vertel ik daar verder over.

In de loop van de jaren heb ik veel uiteenlopende taalprojecten ontwikkeld en uitgevoerd. Inmiddels ben ik ervan overtuigd dat projectmatig werken het onderwijs, en dan niet alleen de zaakvakken maar ook de talen, veel kansen biedt die je niet benut als je het houdt bij een exclusief methodische aanpak. In dit cahier deel ik daarom graag mijn ervaringen, ideeën en inzichten wat betreft projectmatig werken in de NT2-klas. Ook in schakelklassen en in het OKAN, evenals in het NT2-onderwijs

aan volwassenen en zeker ook in de inburgering, kan een projectmatige aanpak echt een verrijking betekenen.

Omwille van de leesbaarheid van de tekst wordt in dit cahier naar taalleerder en docent verwezen met hij/hem. Bedoeld wordt hij/zij en hem/haar.

Ik hoop dat dit boekje veel docenten zal inspireren om met taalprojecten aan de slag te gaan en dat het hen zal helpen om daarin hun eigen weg te vinden.

Groningen, mei 2022

Fros van der Maden

fros@edutekst.eu

INHOUD

1	INLEIDING	10
2	TAALPROJECTEN	14
2.1	Taal staat centraal	14
2.2	Doelstellingen	14
2.3	Tijdelijk en met eenmalige eindresultaten	16
2.4	Onderwerpen	17
2.5	Groeperingsvormen	17
2.6	Het projectplan	17
2.7	De taken van de docent	17
2.8	Criteria	18
3	EEN ONDERWERP KIEZEN	19
3.1	Randvoorwaarden	19
3.2	Aansluiten op taalniveau	20
3.3	Het paraplu-onderwerp	22
4	OPDRACHTEN	23
4.1	Luister-, spreek- en gespreksopdrachten	23
4.2	Taalhandelingen	25
4.3	Monologen, dialogen en groepsgesprekken	26
4.4	Kijk-, lees- en schrijfpdrachten	27
4.5	Groeperingsvormen	28
5	CRITERIA	30
5.1	Vorm en doel	30
5.2	Houvast in de methode	31
5.3	Referentiekaders	32
5.4	Formulering	32
5.5	Differentiëren met criteria	33
6	TAKEN VAN DE DOCENT	34
6.1	De voorbereiding	34
6.2	De uitvoeringsfase	35
6.3	De afrondingsfase	35

7	HET PROJECTPLAN	37
7.1	Vaste onderdelen van het projectplan	37
7.2	Het tijdpad	37
7.3	Praktische aanpak	37
7.4	Plaats in het curriculum	38
8	STARTEN MET EEN TAALPROJECT	39
8.1	Vorbereidende bijeenkomst	39
8.2	Startbijeenkomst	39
9	FEEDBACK EN BEOORDELING	40
9.1	Feedback	40
9.2	Lees- en luistervaardigheid	40
9.3	Schrijfvaardigheid	40
9.4	Spreek- en gespreksvaardigheid	42
9.5	Beoordeling	43
9.6	Groepswork beoordelen	45
10	VOORBEELDEN VAN TAALPROJECTEN	46
10.1	Dit ben ik!	47
10.2	Naar de markt	50
10.3	Kinderliedjesproject	53
10.4	Mijn eiland	56
10.5	Talkshow	58
10.6	Mijn droomreis	61
10.7	Wonen in Nederland	63
10.8	Prijsvraag met als hoofdprijs een dag op stap in Nederland	65
10.9	Boeiende beroepen	68
10.10	Nederland en het water	70
10.11	Feesten hier en feesten daar	73
10.12	Traditie in transitie	76
10.13	Waar eindigt de schuld van de een en begint de schuld van de ander?	79
10.14	Kleding en identiteit	82
10.15	Een speciale editie van de lokale krant	85
10.16	Kopstukken uit de geschiedenis	88
10.17	Denktank energie voor de toekomst	90
10.18	Podcastproject 'Echt gebeurd'	93

 www.nt2school.nl

- Format beoordelingsmodel taalproject
- Format taalprojectplan
- Taalprojectplan 1 – Dit ben ik!
- Taalprojectplan 4 – Mijn eiland
- Taalprojectplan 6 – Mijn droomreis
- Taalprojectplan 9 – Boeiende beroepen
- Taalprojectplan 11 – Feesten hier en feesten daar
- Taalprojectplan 14 – Kleding en identiteit
- Taalprojectplan 16 – Kopstukken uit de geschiedenis

1 INLEIDING

Een aantal jaren geleden was het ineens populair in onderwijsland om in plaats van met methodes met zelfgemaakt materiaal te werken. Oefeningen werden via digitale platforms uitgewisseld. Sommigen vonden het een leuke nieuwe uitdaging, maar anderen zagen het als een verkapte bezuinigingspost op schoolbudgetten én een extra belasting voor toch al drukke docenten.

Zelf had ik weinig vertrouwen in deze ontwikkeling, want zou zij niet per definitie resulteren in een versnipperd geheel van op zichzelf misschien best leuke en onderhoudende activiteiten, maar dan zonder de samenhang van een doordacht curriculum? Wie zou het overzicht in de gaten houden? Elke afzonderlijke les hoort immers een bouwsteen te zijn in een groot plan dat garandeert dat aan de orde komt wat aan de orde moet komen, en dat dan ook nog eens in een logische en verstandige volgorde. Maar hoe zou de kwaliteit van de leerstof worden gewaarborgd bij een 'knip-en-plak'-benadering? Wie zou zich bekommeren om de doorlopende leerlijnen?

Zoals dat gaat met rages, was ook deze na een tijdje uitgeraasd. Gelukkig maar. De methodes werden gewoon weer teruggehaald naar de klas.

Begrijp me goed, ik ben allerminst tegen afwisseling en uitdaging en ik ben een groot fan van effectieve *appetizers* in de les. Ook ben ik van mening dat geen enkele docent zich een slaaf zou moeten voelen van een lesmethode. Elke klas is anders, alle taalleerders zijn anders en een goede docent voelt hun behoeften haarfijn aan en speelt daar tijdig op in. Om je les interessant en leuk te houden, moet je zorgen voor voldoende leven in de brouwerij. Maar een methodische benadering blijft voor de kwaliteit van het talenonderwijs te allen tijde van essentieel belang. Goede methodes garanderen lijn en samenhang, opbouw en kwaliteit in het onderwijsleerproces.

We moeten ons in het talenonderwijs echter niet beperken tot werken met methodes. Zelf wissel ik al vele jaren in mijn NT2-lessen op een internationale school een methodische benadering af met projectmatig werken. Twee of drie keer per schooljaar doen mijn leerlingen een taalproject. Tientallen taalprojecten met taalleerders van verschillende leeftijden, dus ook met volwassenen, zowel beginners als gevorderden, hebben me geleerd dat periodes van projectmatig werken veel toevoegen aan de methodische aanpak.

Om te beginnen vinden de meeste taalleerders het gewoon heel leuk om aan taalprojecten te werken. Ze voelen zich uitgedaagd en serieus genomen en dat zorgt ervoor dat ze er iets goeds van willen maken. Projectmatig werken vraagt, binnen de veilige kaders van het projectplan, om veel eigen inbreng van de taalleerder. Om die reden willen de meeste taalleerders goed voor de dag komen als ze hun eindproducten presenteren aan de rest van de groep. Je laat dan immers wél iets zien aan je *peers* wat je helemaal zelf hebt gemaakt.

Het succes van taalprojecten komt overigens niet alleen doordat ze een ‘motivatieboost’ geven. Het heeft ook te maken met de projectmatige aanpak zélf. Terwijl bij een methodische aanpak de geordende leerstof het uitgangspunt is, staat bij een projectmatige benadering de *taalleerder* zelf in het middelpunt. Die kiest immers zijn eigen onderwerp, zoekt zijn eigen bronnen en leest, schrijft en spreekt daarover op eigen wijze. De leerwensen van de taalleerder worden bepaald door de struikelblokken die hij tegenkomt tijdens het project, en niet door het curriculum. De taalleerder zelf staat dus bij deze manier van werken centraal.

Anders dan bij de methodische aanpak, wordt er tijdens de taalprojecten veel individueel of in tweetallen/groepjes gewerkt. Er heerst een aantal uren lang (bedrijvige) rust in de groep, want iedereen is geconcentreerd bezig met zijn eigen werkstuk. Dat geeft de docent de tijd en de mogelijkheid om daadwerkelijk in te gaan op de vragen van individuele taalleerders en ze op de eigen ontwikkeling toegesneden feedback te geven. De docent kan echt stilstaan bij waar die éne taalleerder steeds tegenaan loopt. Zo bieden taalprojecten docenten de kans om taalleerders periodiek gericht *onderwijs-op-maat* te bieden en om ze de persoonlijke aandacht te geven waar het anders misschien niet van komt.

Voorts worden in taalprojecten taalvaardigheden daadwerkelijk getraind. NT2 is geen ‘leervak’, maar bij uitstek gericht op het trainen van vaardigheden. En tijdens taalprojecten gebeurt dat.

Er wordt voortdurend gelezen, geluisterd, geschreven en gesproken. En dat lezen, luisteren, schrijven en spreken gebeurt ook nog eens met een dóel, als middel om iets voor elkaar te krijgen, wat de activiteit zinvoller en uitdagender maakt.

En er is meer: als jongeren op de isk en in het OKAN werken aan taalprojecten, dan oefenen ze niet alleen met algemene taalvaardigheid, ze trainen ook al met schoolse taalvaardigheden. Als ze straks doorgestroomd zijn naar het reguliere onderwijs, zullen ze ook zoekend en studerend moeten lezen, allerlei tekstsoorten

moeten schrijven en presentaties moeten houden. Hoe eerder ze daarmee beginnen te oefenen, hoe beter.

Voor volwassen taalleerders gelden vergelijkbare voordelen bij een projectmatige aanpak. Velen van hen zullen tijdens hun latere professionele leven Nederlandstalige informatie moeten kunnen opzoeken en beoordelen, aantekeningen moeten kunnen maken, verslagen moeten kunnen schrijven enzovoort.

Taalprojecten bieden ook volwassen taalleerders de gelegenheid om in een veilige omgeving en onder begeleiding van een docent te oefenen met wat er later op de werkvloer of tijdens hun opleiding of studie aan taalvaardigheden van hen verwacht zal worden.

Kortom, taalprojecten bieden tweedetaalleerders van alle leeftijden en niveaus een prachtige proeftuin voor de toekomst.

Tot slot noem ik een laatste voordeel van projectmatig werken dat zó voor de hand ligt dat je het haast zou vergeten: afwisseling in aanpak houdt taalleerders betrokken bij de les. Afwisseling houdt het brein wakker en actief, daagt uit en maakt nieuwsgierig.

Al met al biedt een projectmatige aanpak dus een zinvolle aanvulling op de methodische benadering. En anders dan je misschien denkt, kunnen taalprojecten met elke groep, op elk niveau en op elke leeftijd, worden gedaan, mits de docent het projectplan goed afstemt op de doelgroep. Dat houdt in: een onderwerp kiezen dat aantrekkelijk en haalbaar is voor de groep, een opzet bedenken die uitvoerbaar is voor deze taalleerders en criteria vaststellen die aansluiten bij hun niveau.

In dit cahier wil ik mijn ervaringen met projectmatig werken graag met je delen en laten zien hoe je zowel met jongeren als met volwassenen, met beginners en gevorderden en met snelle en langzame taalleerders taalprojecten kunt uitvoeren.

Ik bespreek eerst een aantal generieke aspecten van taalprojecten en bied richtlijnen aan die je als uitgangspunt kunt nemen als je zelf een taalproject wilt opzetten. Aan de orde komen vragen als:

- Wat is een taalproject?
- Welke onderwerpen lenen zich goed voor taalprojecten?
- Wat voor opdrachten kun je geven?
- Welke rollen heeft de docent in een taalproject?

- Hoe ziet een projectplan eruit?
- Hoe geef je feedback op de producten en op het proces?
- Hoe beoordeel je de resultaten?

Na het generieke gedeelte bespreek ik achttien taalprojecten waarvan ik de meeste in mijn eigen lessen heb gedaan. Veel heb ik er gedaan met leerlingen van de International School Groningen, sommige projecten heb ik uitgevoerd in cursussen aan volwassenen.

Op www.nt2school.nl vind je voorbeelden van zeven uitgewerkte projectplannen bij deze taalprojecten. Vanzelfsprekend staat het je vrij om de taalprojecten en de projectplannen die ik bespreek op onderdelen aan te passen aan je eigen doelgroep. Daarnaast vind je op de website ook een format in Word, dat je kunt gebruiken om zelf nieuwe projectplannen te maken, en een format voor een beoordelingsmodel in Word.

2 TAALPROJECTEN

Wat is eigenlijk een ‘taalproject’? Lees de omschrijving hieronder.

*Een **taalproject** is een **tijdelijk** geheel van **talige activiteiten** rond een **onderwerp** waaraan een **groep** taalleerders, **zowel individueel als samen** werkt, met het **doel** aspecten van de **taalvaardigheid** te **vergroten**, waarbij **eenmalige eindresultaten** worden gecreëerd.*

*Aan een taalproject ligt een **projectplan** ten grondslag waarin de opdrachten beschreven staan.*

*Een taalproject wordt door een **taaldocent** **gecoördineerd** en **begeleid**. De eindresultaten worden **beoordeeld** aan de hand van **criteria** zoals beschreven in het projectplan.*

In dit hoofdstuk licht ik, aan de hand van de vetgedrukte woorden, de omschrijving nader toe.

2.1 Taal staat centraal

Het woord ‘project’ wordt in veel verschillende betekenissen gebruikt. Dit boekje gaat nadrukkelijk over het **taalproject**: een geheel van **talige** activiteiten met als doel taalvaardigheid te vergroten. Het belangrijkste doel van taalprojecten is dus beter leren luisteren, lezen, schrijven, spreken en gesprekken voeren. Ook al wordt een taalproject gedaan in het kader van een vakoverstijgend project, voor het vak NT2 blijft de ‘talige’ doelstelling de belangrijkste.

2.2 Doelstellingen

De algemene talige doelstelling specificieer je per taalproject. Analyseer, voor je het projectplan gaat schrijven, welke doelstellingen je als docent met het voorliggende taalproject hebt. Deze ‘subdoelen’ zijn, in dit stadium, alleen voor jezelf bedoeld en niet voor de taalleerder. Enkele voorbeelden van doelstellingen, in willekeurige volgorde:

- de woordenschat rond een voor de taalleerder relevant thema uitbreiden
- het vergroten van de leesvaardigheid door gericht te laten oefenen met verschillende leesstrategieën, zoals globaal, intensief en zoekend lezen
- het leren herkennen van verschillende tekstsoorten
- het vergroten van de kijk- en luistervaardigheid (in taalprojecten worden vaak korte video's of videofragmenten van YouTube als bron gebruikt)
- het leren opzetten en uitwerken van een presentatie
- het vergroten van de schrijfvaardigheid door te oefenen met verschillende schrijfstrategieën
- het schrijven van verschillende tekstsoorten
- het vergroten van de spreekvaardigheid door een presentatie te houden
- het vergroten van de gespreksvaardigheid door vragen van anderen over jouw product of presentatie te beantwoorden

Naast doelstellingen die te maken hebben met algemene taalvaardigheid kun je doelstellingen hebben met je taalproject die schoolse of professionele taalvaardigheid betreffen, zoals:

- een woordenboek gebruiken
- bronnen zoeken voor een presentatie
- het opstellen van een literatuurlijst
- een presentatie houden

In het projectplan gebruik je *enkele* van deze doelstellingen om de *criteria* te formuleren. Een van de vier onderdelen van elk projectplan zijn criteria: de eisen die je stelt aan de producten en presentaties die het doel zijn van het taalproject. Criteria zijn zowel voor de taalleerder als de docent bedoeld om houvast te geven en om te zorgen voor transparantie. Ze staan, in toegankelijke taal geformuleerd, in het projectplan.

Wil niet te veel tegelijk en formuleer de criteria op basis van de doelstellingen die op dat moment het belangrijkste zijn in de ontwikkeling van de taalleeders. Die kunnen beter in hun taalproject met goed resultaat aan twee doelstellingen/criteria werken, dan aan vijf doelstellingen/criteria met een matig resultaat.

Pedagogische doelen, zoals samenwerken, zelfsturing en eigenaarschap, worden niet expliciet benoemd, maar komen door de projectvorm en bijbehorende groepeeringsvormen vanzelf in ruime mate aan bod in taalprojecten.

2.3 Tijdelijk en met eenmalige eindresultaten

Taalprojecten zijn tijdelijk; ze hebben een begin en een einde. Een taalproject is dus een soort ‘eilandje’ binnen het (methodische) curriculum. Om taalprojecten te kunnen uitvoeren, moeten taalleerders beschikken over een kader waaraan kan worden gerefereerd. Dat kader bouwen ze op tijdens het methodisch werken: ze leren bijvoorbeeld lees- en luisterstrategieën, oefenen met zinsbouw, tekststructuur, woordenschat en spelling en ontdekken welke kenmerken tekstsoorten hebben. Als een taalleerder bijvoorbeeld in een taalproject de opdracht krijgt om een uitnodiging te schrijven, moet je hem voor het nodige houvast kunnen verwijzen naar de methode waarin hij heeft geleerd hoe je een uitnodiging schrijft.

Het draaiboek van een taalproject, dus wat er precies gebeurt en wanneer, waar en waarom, is te vinden in het projectplan dat de docent vooraf maakt. Het wordt aan het begin van het project uitgedeeld aan alle deelnemers, zodat iedereen op elk moment goed op de hoogte is van de gang van zaken. Hoeveel tijd er nodig is voor een taalproject, hangt onder andere af van de opzet van dat project en van het aantal deelnemers.

Over de planning van taalprojecten lees je ook meer in hoofdstuk 7 - Het projectplan. Op www.nt2school.nl vind je een aantal voorbeelden van projectplannen en een format dat je kunt gebruiken om zelf een projectplan te schrijven.

Projecten leveren eenmalige eindresultaten op, gemaakt door een persoon of door een groep(je). Dat zijn zowel producten als presentaties, in welke vorm dan ook. Het leuke van taalprojecten is dat ze echt allerlei vormen aan kunnen nemen. De uitdaging voor de docent is juist dát taalproject aan te bieden wat voor zijn groep taalleerders op dat moment aantrekkelijk is om mee aan de slag te gaan én ze de kans geeft om daadwerkelijk hun deeltaalvaardigheden van dat moment te verbeteren. Niet te moeilijk dus, maar ook niet te gemakkelijk.

Over de opdrachten voor taalprojecten en de criteria waaraan ze moeten voldoen, lees je meer in:

- hoofdstuk 4 - Opdrachten
- hoofdstuk 5 - Criteria

2.4 Onderwerpen

Het onderwerp van een taalproject moet aan een aantal randvoorwaarden voldoen. Over het kiezen van onderwerpen - en eventueel deelonderwerpen - voor taalprojecten lees je meer in hoofdstuk 3 - Een onderwerp kiezen.

2.5 Groeperingsvormen

In taalprojecten werk je soms met een groep(je) en op andere momenten alleen. Samenwerken als groep en alleen of in kleinere groepjes werken wisselen elkaar dus af. In het projectplan staat te lezen in welke fase van het project welke groeperingsvorm wordt gebruikt. De docent kiest de groeperingsvorm(en) die passen bij de omvang en de capaciteiten en voorkeuren van de groep.

Over groeperingsvormen lees je meer in:

- hoofdstuk 4 - Opdrachten
- hoofdstuk 7 - Het projectplan

2.6 Het projectplan

Het 'draaiboek' van elk taalproject is het projectplan dat de docent voor het begin van het project heeft geschreven en aan iedereen heeft uitgedeeld (of op een website heeft gepubliceerd). Het bevat kort en bondig alle informatie die de deelnemers nodig hebben voor de duur van het project: de opzet en het onderwerp en eventuele deelonderwerpen, de opdracht(en) in een stappenplan, de criteria en een tijdpad. Het projectplan is in 'leerlingentaal' geformuleerd.

Over de onderdelen van het projectplan lees je meer in hoofdstuk 7 - Het projectplan.

2.7 De taken van de docent

De docent overziet, begeleidt en bewaakt het proces. Ook beoordeelt hij de producten en presentaties. Daarnaast is hij verantwoordelijk voor de praktische gang van zaken.